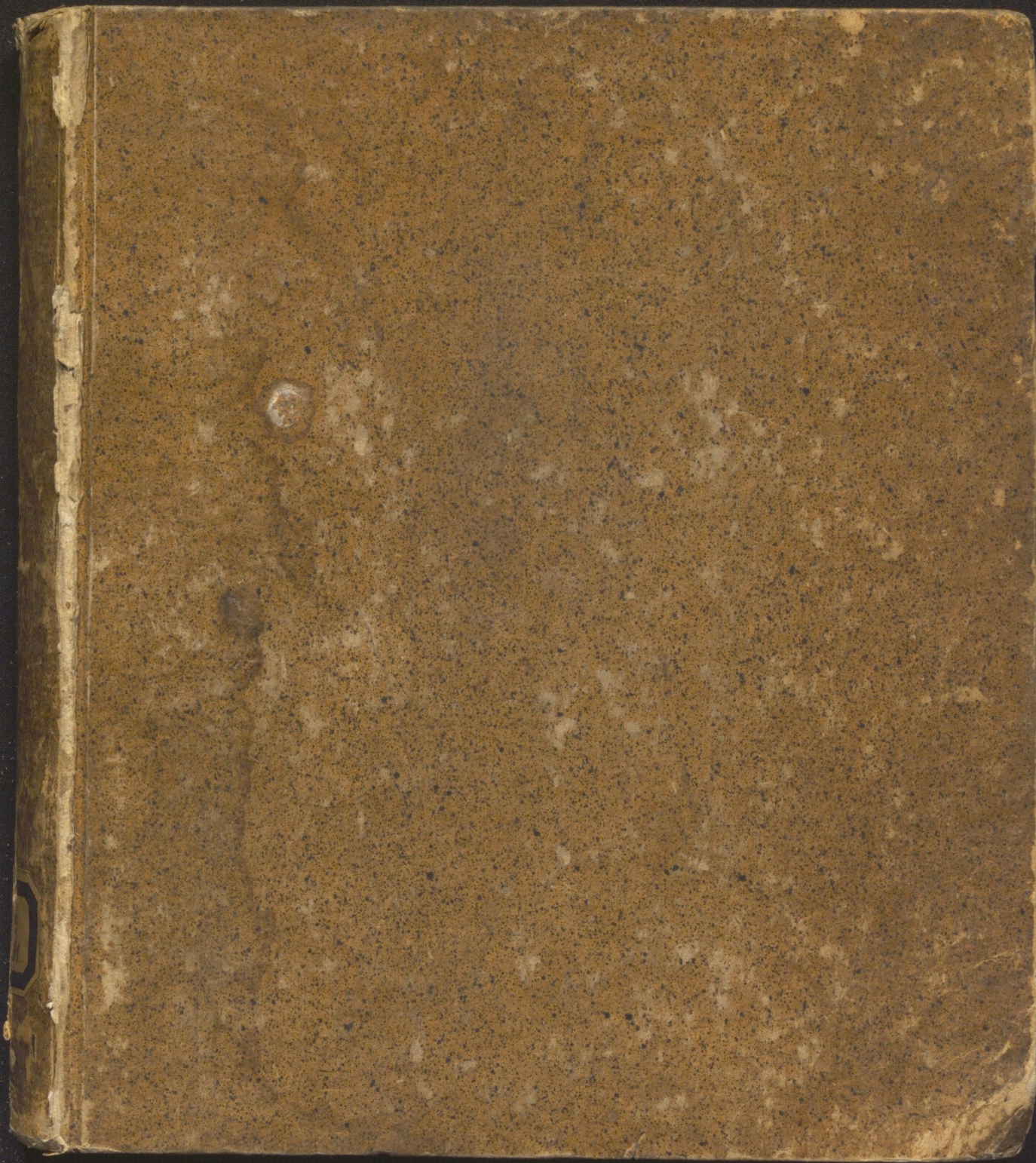

Stc. 70.

7

R E C T O R
VNIVERSITATIS LITERAR. LIPSIENS.

A D

SACRA PASCHALIA

D. XV. APR. A. N. C. CIOIO CCLXX.

SOLENNI ORATIONE

IN AEDE ACADEMICA PAVLINA

AB HORA XII. CELEBRANDA

I N V I T A T

*De typo serpentis aenei, imposito symbolo poenae
super signo Ducis populi Dei,*

AD IO. III. 14. NVM. XXI. 4-9.

Non dubitamus, quin et alias saepe, et eo inprimis tempore, quo passionis Domini et a morte resurrectionis gloriosae memoriam in ecclesia Christiana publice pieque recolimus, piorum Christianorum recordationem frequentissime subeat illud, quod Dominus in noto colloquio nocturno cum Nicodemò, Phariseo, homine inter suos docto et admodum claro, dixit: *quemadmodam Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam* Io. III. 14. Quapropter utile argumentum ad mentis excitationem instructionemque, atque ad plias meditationes fructuosum, nobis videbatur adferre posse, si per praesentem scribendi occasionem typum Christi, qui fuit in serpente aeneo, qui iussu Dei cura Moysis factus et publice propositus est, Num XXI. 4. 9. in memoriam bonorum hominum ita reuocaremus, ut simul super illo typo, qui profecto est e nobilissimis, sed ex parte historiae Mosaeicae, nunc nequaquam vulgo satis cognita, intelligendus, eiusmodi quidquam commentaremur, in quo nobis, post multorum scripta, quotquot ex diuturna lectione reminiscimur, aliquod spicilegium dicendorum videbatur relictum esse. Neque enim opus est, multis verbis memorare, vulgo consilium Domini, cur hunc praecise typum, loquens ad Nicodemum, allegauerit, vnice in eo poni solere, quod sic animum viri praeparare studuerit ad sustinendum scandalum crucis, in qua Christus, contra omnium hominum, etiam credentium, quod Iesus sit Christus, vitam positurus erat. Quod etsi ita esse, nos quoque libenter agnoscimus et fatemur, nimis adhuc generale est, nec singulorum textus verborum considerationi satisfacit, desideratque vberiore dilucidationem historicam, et sacrorum textuum inter se inuicem comparisonem.

Verum quidem est et notum, qui in crucem aguntur, paululum eleuari super terram. Quam ob causam Dominus, quando teste, et hactenus aenigmatice, de supplicio voluntarie a se subeundo dixit, aliquando ista usus est circumlocutione, quod Iudaei ipsum in altum sublati sint Io. VIII. 28. Dixit hoc in festo σκηνοπηγίας, proximo ante πᾶσχα σαυρώσιμον, quemadmodum in primo paschate temporis, quo Dominus munus suum in terra gessit, alio non minus commodo aenigmatice mortem suam praenotauerat, quando rogantibus, quo signo praeter illa, quae tunc peragebat, miracula, quaeque pessimi homines ad probandum nondum sufficere putabant, suam in templum Dei potestatem probaturus sit, respondit semet ipsum ostendens: *Soluite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud*, Io. II. 19. Denique rursus, quadriduo ante ipsam

ipsam passionem, Io. XII. 32 - 34. *Ego, inquit, quando exaltatus fuero a terra, omnes traham ad me ipsum*, ubi Apostolus Iohannes statim addit: *Hoc dicebat significans, qua morte esset moriturus*. Attamen ista in crucem eleuatio in typo serpentis aenei plus non est, quam vera rei circumstantia concomitans, neutiquam momentum principale efficit. Quod autem aliqui sibi persuadent, serpentem aeneum Mosaicum itidem cruci impositum fuisse, ut Christi olim crucifigendi imaginem exhiberet, eamque ob causam in colloquio Christi cum Nicodemo allegari, id mihi quidem videtur ex vnici fortasse Rabbini *) commentatione et praesumptione de serpente aeneo ortum, et praepostere per cupiditatem reperiendae applicationis typi ad passionem dominicam translatum esse, quamquam neque in se est probabile, neque historice certum. Pone, Mosen imposuisse serpentem aeneum perticae cum trabe transuersa, ut crucis instar esset, an propterea typum statues in modo rei gerendae, quem Deus non praeceperat? An firmior esset hic typus, quam alius supposititius, quem multi, quando de agno paschali exponunt, in eo perperam quaerunt, quod iuxta traditionem Ebraeorum agnus paschalis assabatur suspensus de ligno cum baculo transuerso, ut crucem repraesentare possit? Nam praeceptum hoc non fuerat, sed propter usum rei culinariae libere sic fiebat. Quamobrem typus a Deo intentus, quem necesse est ex verbo Dei disci et iudicari, in tali circumstantia concomitante, quantumuis vera, poni non potest.

Accingamus ergo nos ad curatius rei examen. Atque primo quidem loco *vindicandum est, typum sui a Christo allegatum esse*. Multi enim nunc vniuerse de theologia typica tenuiter sentiunt, eaque re in-scitiam et incuriam in sacrarum literarum lectione et intelligentia produnt, sed decepti sunt virorum quorundam doctorum celebritate, qui magno eruditionis apparatu maximas egerunt nugas, suaque lectione veterum auctorum profanorum et ingenio suo ad hoc abusi sunt, ut originem legum de typis a moribus gentilium, commode ad Iudaeos regendos traductis et accommodatis, repetere gestirent, in quo inepto conatu nec parachronismos vitarunt, nec memores fuerunt, quam vehementer futilla ista commenta cum verbis Domini ipsius et cum scriptis Apostolorum repugnarent, et quam vage, libere, inconstanter ipsi versentur per omnes Veteris Testamenti libros. (Caeterum negari pariter nequit, typorum interpretes frequenter suo ludere ingenio, et veris falsa

A 2

miscere.

*) Notat Drusus in criticis sacris Anglicanis Tom. I. p. 1046. Rabb. Salomonem verbum כִּימָה explicare per כִּימָה, quam פִּרְקָא vocant, *furcam*. Ipse est autem, inquit, כִּימָה *pertica*, siue *baculus oblongus*, Graece κάμαξ.

miscere.) *Quaestio igitur prima esto, an reuera Christus Io. III. 14. ad serpentem aeneum, quem Moses in altum sustulit pro salute intuentium, prouocauerit, ut ad typum? scilicet an vere fiat allegatio typi, nec potius mera accommodatio et similitum inter se inuicem comparatio?*

Fatemur, particulas comparatiuas, καὶ ὅς, ἔγω, per se allegationem typi nondum probare, non magis ac fulgur est typus aduentus Christi ad iudicium propterea, quod eius celeritate et euidentia, tamquam simili, usus est, quum dicere vellet, nullum Christianum moueri debere, quando, appropinquante Hierosolymorum interitu, impostores prae se ferant, Christum venire, hic vel illic eum iam adesse, siue id de Iesu intelligatur aduentu, siue de pseudochristo, quem vero Christo surrogatum eant; nam Filium hominis suo tempore quidem venturum esse, at cum euidentia nequaquam disputabili, sed tali, qualis in fulgure sit, sui autem aduentus tempus tunc nondum adfore, sed longe aliud, videlicet illud, quo hostes ad urbem, ceu aquilae ad cadauer, conuolent, Matth. XXIV. 27. 28.

Veruntamen ex eo, quod particulae istae πολὺσημοι sunt, etiam colligi non debet, typum non allegari. Nam typorum quoque allegatio per easdem recte fit. Et quia alias certissimum est, esse in sacris literis et olim constitutos fuisse certos typos; primo statim apparet, eam sententiam, quae hoc loco sumit spectari typum serpentis aenei, realiter possibilem esse. Possibilitas haec nulla alia inferior est, quantum ad realitatem, etsi fortasse difficilius conceditur ab hominibus, qui integre verbo Dei non credunt, sed sibi videntur vel doctiores vel aequiores, quando sunt profaniores. Fit autem sumtio, quae realiter possibilis est, rata, et iustam probationem firmitatemque nanciscitur, quando cum circumstantiis, seu, ut logici appellant, phaenomenis, hoc est cum pluribus rebus iam cognitis, recte conuenit. Quod ita esse, admodum notum est; eaque, quae sic existit, vel probabilitate, vel certitudine morali, omnis vita communis utitur, totaque fere eadem continetur. Atque magis etiam et facilius ista agnoscitur firmitas, quando res alioqui certae ne permittunt quidem, ut alia hypothesis praeferatur.

Subsumamus iam. Typos, nempe imagines rerum spiritualium et coelestium, a Deo expresse ad hoc ipsum constitutas, ut sint imagines, antequam res designata exhibeatur, in oeconomia Veteris Testamenti reperiri, certissimum est, variis quidem argumentis, sed maxime ex illis locis, ubi hoc expresse, nec verbis ambiguis, dicitur, vid. e. g. Col. II. 16. 17. Rom. III. 21-26. Ebr. IX. 8, 23 sq. IX. 1. At vero secundum analogiam talium typorum serpens aeneus ad typum aptus est, quinimo

*immo ne alius quidem eius scopus fingi potest, qui Deum deceat. *)* Accedit insuper, quod, nisi ponas, in sermone Christi ad Nicodemum *pro typo haberi et citari serpentem aeneum Mosi, desiderabis connexionem in oratione*, eamque facies hiulcam, et cogeris pluribus verbis coactas tribuere significationes. At e contrario cuncta bene consentient, cohaerebunt, grammatice bene significabunt, et placide fluent, si citatum Io. III. 14. typum serpentis aenei agnoscas.

Relegenda est ante omnia *historia Mosaica*, vt, quid sit, ad quod Christus remittat, accurate percipiatur. Accidit anno post exitum Israelitarum quadragesimo in ultimo illo itinere, quo ad occupandam terram Canaan vere perduci sunt, vt, quum ad Kades venissent, in finibus Edomitarum, negaretur transitus innoxius per horum terras, ideoque

E 3

Israe-

*) Multi quidem, qui typos libenter agnoscunt, sed in explicanda causa serpentis aenei haesitare solent, iam dudum in ea opinione fuerunt, sanationem per visum serpentis, quippe bestiae nocentis ideoque rei contrariae, ordinatam fuisse ad vim miraculi diuini, quod remedio contrario utebatur, in clariori luce ponendam. Quod etsi generatim ferri posset, si de solo miraculo iam ageretur, nihil tamen ad rem pertinet, quum de typo agitur. Ineptius sentire Iudaeos necesse est, quando propter reliquos suos errores veram typi rationem perspicere nequeunt. Exempli loco sit explicatio Kimchii, quam Fagius in Criticis Anglicanis adscripsit, Tom. I. p. 1040. cuius versionem transferibam. *Dicunt, inquit, sapientes medicinae, quod homo, quem momordit serpens, si aspiciat aes, illico moriatur: ideoque dixisse Deum ad Mosē: Fac tibi serpentem aeneum etc. Eritque, omnis, qui morsus fuerit, et intuebitur ipsum, viuet. Contrario scilicet modo naturae huius seculi, quo maius apparere faceret miraculum: Quod idem et de massa sicus, quo Ezechias curatus fuit, constat; similiter et de ligno, quod Dominus Mosi ostendit, quod ex se amarum erat. Hactenus ille. De medice perperam dictis iudicent medici; nam ne secundum Physicam quidem recte sensit Kimchius, nedum theologice satisfacit.*

Sed alia adhuc et peior sentiendi licentia inter Christianos commemoranda est. Recenter finxit scriptor aliquis egregie impudens et peruersus, quem nominari iam nihil attinet, serpentem aeneum, vt rem ineptissimam, populo stolido ad hoc ipsum vnice propositum fuisse, vt esset exercitium et experimentum caecae obedientiae. Consentit quidem opinio tam portentosa cum reliquis hominis erroribus, qui de religione Veteris Testamenti peruersae et abiecte sentit, atque id agit, vt de Christianismo etiam nil relinquat, nisi officia socialia, ne concessio quidem officio diligendi Dei, vt summo officio, verum eatenus duntaxat, quatenus dilectio Dei faciat ad praestanda officia hominum erga homines, neutiquam vt Deo per se debeatur, aut propter se a Deo poscatur, summumque per se officium sit, Christum autem facit talium praeceptorum doctorem, sed peccatorum expiatorem non agnoscit. Futile hoc est turpissimumque, et contemnendum potius, quam refutandum.

Israelitae, quibus Deus non permittebat, cognatae Idumaeorum genti nocere, *cogerentur longo et molesto*, nec necessario, vti videbatur, *itinere, omnes terras circumire, quotquot ab Edomitibus colebantur*. Sic venerunt ad montem Hor, in quo Aaron, tradito munere, *expiravit, quemadmodum in Kades Miriam* e vita discesserat. Obitus duorum ducum, qui populo cari erant, ad reliquas longi itineris molestias accessit, iamque de tribus, post sororis et fratris discessum, *solus Moses supererat*, vid. Num. XX.

Inciderunt iam in Aradaeos, qui creduntur de natione Amalekitarum fuisse, quamquam in textu vocantur Cananaei, quorum utrumque conciliari potest. Hi *armati occurrebant*, et a transitu per terram suam Israelitas vi prohibere conabantur. Ex quo intelligitur, quam parum formidabiles Israelitae, quamvis longe numerosior gens, bellicosis illis gentibus belloque aduersis visis fuerint, ita ut terram Canaan ab illis occupari posse, nemini potuerit credibile esse, nisi qui fidem in Deum animo concepisset. *Notatu dignum est, Israelitas voto se obstrinxisse*, quum cogerentur dimicare cum Aradaeis, quod omnes eorum ciuitates velint anathematizare אֲנָתָהּ, quo vere facto locus nomen *Horma, anathema*, retinuit, Num. XXI. 1-3. Quod neulquam de eo puto accipiendum esse, quasi iurato promiserint gentem Aradaeam cum ciuitatibus eius ad internecionem delere. Quomodo enim ad hoc opus erat voto? vel qualis voti sensus? Nam, qualescunque fuerint Aradaei, certum et constitutum erat, per Israelitas Cananaeos, et aliquando etiam Amalekitas, Exod. XVII. 14. funditus perdendos esse. Sed אֲנָתָהּ est *anathema tale, ubi in perdendo*, quod perditur, vnice spectatur honoratio Numinis. In omni veterum voto (quibuscum noli recentius excogitata et ad fulciendam hierarchiam traducta vota monastica confundere) spectatur animi gratitudo, quae vel confitetur Deo accepta beneficia, vel spondet gratum animum, simulatque accepta fuerint, vouentis autem pietas demonstratur aut abstinentia a rebus alioqui vtilibus et iucundis, in honorem Dei, aut praestationem liberi officii in re Deo grata et digna suo sumtu pollicetur. Votum ergo, quo Israelitae contra Aradaeos pugnaturi sese obstrinxerunt, in eo ponendum erit, quod, pro publico testimonio, quod victoriam a Deo orent, Deoque tribuant, eique promte obtemperare velint, *promiserunt spolia gentis pretiosa omnia consecrare, et ad vsus sacros tabernaculi et ministrorum cultus Dei conferre, caeterum occidere et destruere cuncta, ne cuiquam Israelitae in mentem venire possit, in his locis permanere, et molestum periculosumque iter, in quo versabantur, et quam citissime pergendum erat, detrectare*. Statim apparebit,

rebit, quam cito homines malos et inconstantes abstinentiae illius et pietatis poenituerit.

Nam pergentes circum montana Hor, quum iterum cogerentur, tractus quos rursus offendeabant, Idumaeos, longo anfractu circumire, et per loca arida, deserta, horribilia proficisci; concurrerunt magno numero, qui Mosi dicerent, quod mallerent in Aegypto mansisse; quod post omnes per quadraginta annos toleratas molestias nihil tamen spei ipsis sit; quod rursus in teterrimum desertum ducti sint, certumque sit, ipsos neutiquam in terra Canaan post fruitionem diuturnam adfluentiae bonorum, satiatos bonis et aetate, e vita discessuros esse, quemadmodum promissum fuerit, sed quod intelligant, in deserto, forsan in hoc ipso deserto, ipsis moriendum fore, nec passum ullum ad vitae usque finem ipsis sperare liceat, nisi illud *Manna*, quo hactenus contenti esse debuerint, quodque vilissimum sit alimentum.

Contentus Mannae a duplici causa ducendus est. Primum ortus est ex consuetudine hominum vanitate, qua sit, ut non tam bona velint alimenta, quam pabulorum varietatem, nec non ut temere sperantes confestim animo impotentes sint, si spes vana illos fefellerit, etsi nulla re carent, qua opus sit. *Deinde etiam ex molestia* exitit, qua singulis diebus *Mannae* granula horis matutinis de terra colligebantur, et ad strenue colligendum valentiores adigebantur, quo facto tamen omnia, quae singuli collegerant, debebant in vnum coniici acervum, e quo, constitutis iudicibus, tot mensurae statutae *dispartiebantur*, quot capita erant in qualibet familia, ita ut nulla lucri cupido locum haberet, sed pro imbecilliori valentior simul colligere adactus esset. Exod. XVI. 14-18. Quod excellentissimum institutum, ipsumque habens tropologiam 2 Cor. VIII. 15. quomodo placere potuerit ferocibus, pigris, cupidis hominibus, nemini obscurum est.

Inerat autem praeter crimen, quod in tali murmuratione uniuerse ineat, quando credere et obtemperare Deo detrectabant, *scelus speciale et horrendum in contentu Mannae*. Nam nullum euidentius, et omnis generis gentibus magis cognoscibile argumentum excogitari potuisset, quo constaret, Israelitas a Deo duci, quam hoc ipsum, quod populus, quem necesse est ferme ter millies millium hominum et amplius fuisse, quia sexcenta virorum millia arma ferre poterant, in locis desertis per tam multos annos versatus fuerat, et desuper coelitus alebatur, idque ita esse, ex eo liquido constabat, quia humana cura in tali solitudine illis ne prospici quidem potuisset. Accedit, quod *Manna*, quatenus erat coelitus datum vitae sustentaculum, quo populus Deo sacer, et eximendus a per-

eun-

euntis mundi colluie, alebatur et viuebat, *typus erat rei maioris*, nempe verae salutis causae, qua per missionem Christi desuper dabatur, quo homines credentes sensu excellentissimo et aeternum viuerent. Quam ob causam Christus Io. VI. ad hoc intelligendum manuducit, et se ipsum; qua Filium Dei et expiatorem, dicit *ἀληθῶς vere*, i. e. *eminenter*, *sensu excellentissimo*, esse id, *per quod* homines viuant, ideoque eminenter id, quod *alimentum* dicitur, seu phrasi Ebreorum *לחם panis*.

Iam intelligetur *iustitiae Dei ratio*, qua istam improborum *ferociam puniuit*. Contemnentes enim alimentum coeleste, sigillum illud publicum ducentis illos summi Numinis, idemque mysterii plenum, et maximae rei typum et pignus exhibens, at prae se ferentes, ac si nihil expectandum esse iudicarent, quam mortem in ista solitudine, *puniebantur subito tali morte, qualem rixando*, nec serio sic sentiendo, *allegauerant*, vt Mosi aegre facerent. *Mortis enim inferendae instrumentum deligebatur eiusmodi, quale ipsa illa*, quam Mosi exprobrabant, *solitudo*, leuissima causarum naturalium mutatione, *ministrare poterat*. Videlicet chersydri, nocentissimum serpentum genus, quorum morsus veneno inflammanti et lethali repente occidebat, vndique ad castra Israelitarum magna multitudo congregabantur. *In quo iudicium Dei*, contumeliam suae maiestatis, suorumque mandatorum per Mosén, vlciscens, statim animaduertebant et *fatebantur*. Etsi enim nemo dubitauerit, chersydros in solitudinibus illis ordinarie repertos fuisse; ex frequentia tamen et concursu eorum patebat, bestias illas modo non naturali ex pluribus regionibus longe lateque ad eum locum, quo Israelitae tunc degebant, *compelli*, idque *puniendae blasphemiae causa fieri*, saucia conscientia facile interpretabatur. Credibile quoque est, iuxta analogiam prouidentiae Dei, chersydros non in locum sanctuarii, non in tabernacula fidelium, irrupisse, sed maxime saeuisse in illis castrorum regionibus, vbi frequentius degebant, qui sceleris auctores fuerant, vel qui insignem culpae participationem sibi contraxerant. Quum ergo per serpentes illos magna populi multitudo periisset et periret; *intercessionem Mosi cum humillima peccati confessione exorabant*, quo eius precibus Deus hoc daret, vt ab ista serpentum pernicie liberarentur.

Atque Mosés quidem pro populo *deprecatus est*, et *exauditus etiam a Deo*, sed *seruata decentia* quadam, quae delicti grauitatem publice ostenderet, et analogiam oeconomiae diuinæ haecenus inter Israelitas obseruatae sequeretur. *Neminem quidem eorum latere poterat*, Mosén, quum per vocem loquentem ex igne, super rubo montis Sinai apparen- te, primum ablegaretur in Aegyptum, vt vi foederis, ante quatuor
secula

secula Abrahamo dati, populum Deo sacrum futurum, per quem promissio patriarchis data praestanda sit, magnis cum edendis miraculis ad montem Sinai adduceret, ut sanctio solennis sacri foederis rite ibi fieri posset, *missum esse ab loquente, qui מלאך יהוה Legatus Iehouae, aut Mittendus a Iehoua, attamen ipse etiam Iehoua in casu recto, dicitur, Exod. III. 2. 6.* Viuebant etiam innumerabiliter multi, qui ipsi viderant, quomodo nubes miraculosa, simulac e finibus Aegypti excefferant, illos duxerat, Exod. XIV. 19. 20. ab intentata illis per Pharaonem strage ipsos tutos praestiterat, et quomodo is, cuius signum illa erat, Israelitas per linguam maris algosi, scilicet per sinum Heroopolitanum, pertransire fecerat, eosque ad montem Sinai perduxerat. In ore autem et auribus omnium fuerat et erat, eos ductos esse per *Legatum Iehouae* illum, qui Moisen miserat. Neque etiam a quoquam Israelita ignorari poterat, quod praecipuam sanctionis Sinaiticae partem constituit, locutum tunc esse, quum sanctio ista fieret, *Iehouam mittentem, cuius sit ille Legatus, sitque talis Legatus, qui ipse Iehoua sit; illud enim exprimit phrasim: nomen meum in illo est, Exod. XXIII. 20. 21.* Idem amplius ex eo liquet, quod, post delictum populi, quum post comminationem, non amplius eos per Iehouam, sed per angelum ducendos esse, Exod. XXXII. 34. XXXIII. 2. 3. Moyses difficillime obtinuisset, ut *Legatus* idem, antea promissus, Israelitas duceret, adhibetur de illo phrasim: *facies meae ibunt, i. e. ipse ibo, Exod. XXXIII. 14. conf. 2 Sam. XVII. 11.*

Minister huius Legati Moyses erat, sed et typus eius in suo munere, idque pariter partem ipsius sanctionis Sinaiticae constituit, Deut. XVIII. 16-19. quam notissimam inter Israelitas tunc fuisse, quis dubitauerit? *Ex hac typica ratione admirabilis illa vis deprecationis Moysis pro populo ducenda et intelligenda est. Sed plura vel dicenda vel signis typisque denotanda erant de vero Mediatore, quam in vnicum hominem, Moysen, cadere potuissent. Quare reliqua alio idoneo modo exhibita sunt, veluti in Aegypto per agnum paschalem, cuius sacramentum quotannis recolebatur, Exod. XII. 42 sq. XIII. 5-10. ad montem Sinai primum per sanguinis foederalis adspersionem Exod. XXIV. 8. Ebr. IX. 20. deinde Cap. XXV-XXXI. per structum domicilium, in quo Iehoua inter suum populum habitaret, et sacerdotium Aaroniticum constitutum, cuius erat ministrare in palatio Iehouae in negotio expiationis, et post peractam illam impertiendae benedictionis. In tam graui igitur et publico delicto ne credibile quidem est, propter rerum Israeliticarum analogiam, quod in eius condonatione per Moysis intercessionem nullus insuper typus expiationis peccati saluandorum per mortem Christi, adhibitus sit. Annon enim leue delictum visum fuisset,*

B

quod

quod nec peccantium interitu, uti in seditione Korachi, Num. XVI. neque alia idonea expiationis imagine, ostenderetur ut magnum delictum? Ad victimas offerendas non erat isto loco opportunitas; in via enim erant, et iter festinari nunc debebat, quin ne apparatus quidem ad sacrificandum tunc in promptu fuisse credibile est.

Videamus iam, quid textus tradat, et iudicatu facile erit, constitutionem descriptam non minus aptam esse quam victimas, ad ostendendam vim peccati, quam dignum illud morte sit, et ad pignus exhibendum de expiatione peccatorum efficienda per illum ipsum Legatum Iehouae, qui Israelitas ducebat. Prouidendum modo est, ut verba recte interpretemur et vertamus, atque ut rem ex iusto visionis puncto intueamur, eamque non nostris moribus metiamur, aut inani idearum associatione turbemus, sed spectemus in suo nexu, et in vera cohaerentia cum rebus, quae alias e sacris literis cognitae sunt.

Dixit Deus ad Moysen, Num. XXI. 8. 9. quum in eo esset, ut amoliretur poenam, qua Deus blasphemias contra suum gratiae foedus per serpentes vlciscebatur: *Fac tibi serpentem ignitum (שָׂרָף), et pone eum super signum (עַל-נֶס) et fiet, unusquisque, qui morsus est, et intuetur illum, viuet quoque, i. e. conualecet. Et fecit Moyses serpentem aeneum, et collocauit eum super signo consueto, (hoc suppleo, quia aliter He articuli negligitur): et factum est, quando momorderat serpens quemquam, et aspectauit serpentem illum aeneum, etiam conualuit.*

Obseruanda sunt quaedam de duobus notatis vocabulis *Saraph* et *Nes*. Et de illo quidem pauca sufficiunt. Scilicet שָׂרָף est ignitus secundum etymon, a שָׂרַף vsit. *Translate de serpentibus*, quasi incenditibus et inflammationem lethalem suo morfu efficientibus, dicitur. Germanice diceret: *eine Feuerschlange*. *Gott sprach - - mache dir eine Feuerschlange etc.* Moyses imaginem serpentis ex cupro fieri curauit, ut vel color cupri ignem repraesentaret, vel quia sic serpentum illorum colorem naturalem simul expressit. *Per alium modum significationis translate SARAPH* etiam angelorum nomen est, qui, quando in visionibus prophetarum circum maiestatis diuinae thronum apparebant forma ignea, *Seraphim* vocati sunt, quasi germanice diceret: *die Feuergestalten*. *Utraque significatio a primitiua per se deriuata est, nec altera quidquam pertinet ad alteram.* Numquam sanctus angelus reperitur sub forma serpentis ignei apparuisse, sed longe alia specie *Seraphim* se conspiciendos praebuerunt, vid. Ies. VI. 2. *Inimicus generis humani*, quum Euam deceptum ireret, specie serpentis abusus est, puto, dirigendis bestiae organis, ut verba eloquerentur, sed eadem sub forma etiam adesse cogebatur

tur, quum homines Deus arcesleret ad rationem reddendam, et sententiam de perniciē sibi decreta ita audiuit, quasi ad bestiam diceretur, quo pudefactus et contentim habitus est, Gen. III. Propter fraudulentam illam serpentis simulationem *nonnunquam ipse appellatur serpens*, e. g. Ies. XLI. 24: *Vos (deastri) estis a nibilo, et opus vestrum est a serpente* **VEND**: (conf. C. XXX. 6.) *abominabilis est, quisquis vos elegerit*, et in Apocalypsi Ioh. *sub imagine draconis ignei coloris et habentis septem capita et decem cornua, atque etiam diademata in capitibus singulis gentis, sistebatur*, ad denotandam in illo et vim malitiae et naturae robur, Ap. XII. 3. 4. 9. Sed, quemadmodum antea dicebam, neutra significatio quidquam attinet ad alteram, et independentē a se inuicem ab igne petitur nomen certi serpentum generis, quasi *ignitorum*, et ducitur etiam nomen angelorum, quasi *formarum ignearum*, sub qua specie conspiciendi praebebantur, ut vis et excellentia naturae istorum spirituum denotaretur, quia igne nihil validius est in mundo corporeo. Quare etiam *cauendum est, ne*, quando *Saraph* aeneus a Mose propositus recte statuitur Christi typus, *de serpente in Paradiso*, seu horto Eden, nempe de *Satana cogitetur*. Fit enim imaginationis lege, ut nominato serpente in memoriam recurrant, quae de serpentibus, vel de nomine, quo etiam serpens appellatur, alibi accepimus, etsi res extra nostras cogitationes diuersissimae sint. Sed de hoc plura posthac.

Sunt autem plura expendenda de vocabulo **NES**, cui a Mose iussu Dei impositus legitur *Saraph* aeneus, quo intuendo salus vulneratis obtinere debebat. Notum est, secundum etymon a radice **נש** *extulit, eleuauit*, nomen **נש** praesumi notare id, quod eleuatur, extollitur, erigitur. Consentit vsus loquendi; nam de eo, quod constituitur super pertica alta, vox *Nes* adhibetur, nempe de signo militari (Germanice *Panier*) cuiusmodi hodie vexilla sunt, apud Romanos aquilae erant, scilicet quia, quod in his pro signo ponitur, quo milites cōeant vel contineantur, ex alto conspiciendum praebetur, v. g. Ies. V. 26. Ier. L. 2. nec non de malo, et velis ab eo suspensis, in nauibus, v. g. Ezech. XXVII. 7. Ies. XXXIII. 22. In nostro quidem loco Alexandrinos non de pertica alta, qua tali, cogitasse, sed praecise de tali, cui signum ad populum in militia vel in itinere ducendum impositum fuerit, liquet ex eo, quod vertunt: *ποίησον σεαυτῷ ὄφιν, καὶ θές αὐτὸν ἐπὶ σημείῳ* -- *καὶ ἐποίησε Μωϋσῆς ὄφιν χαλκῆν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐπὶ σημείῳ*. Equis vero non praesumat, illos recte transfuisse vocabulum, cuius significationem in lingua viuente et in vsu vitae communis notam esse necesse erat, etsi secus contingere potest, quando verba, quae notiones abstra-

has notant, quaeque ex textu et rei cognitione determinari debebant, pro suo scientiae modulo vel vertunt, vel παραφράζει? Ex quo primum puto liquido constare, *Mosen iussu esse, serpentem aeneum non vulgari perticae altae, sed illi, in qua signum erat consuetum, quo populus ducebatur, imponere et vere imposuisse.* Interpres vulgatus. forsan idem cogitavit, quia vertit: *Fac serpentem aeneum* (addit *aeneum* pro interpretamento ad *Saraph*, quia Moses v. 9. pro exequendo mandato aeneum fecit) *et pone eum PRO SIGNO* -- *Fecit ergo Moyses serpentem aeneum, et posuit eum PRO SIGNO.* Veruntamen expressio sic ambigua est, et serpens aeneus ipse, super alta pertica ad intuendum propositus, existimari potest *pro signo* aliquo qualicumque fuisse, quo sensu verba versionis vulgatae reuera vulgo accepta sunt, et multi interpretes in solum contuitum signi alte positi animum intendentes, nihil spectarunt quam imaginem fidei in Christum, qui in cruce sic propositus fuerit. At vero sic expresserunt quidem obiectum verum, quod in typo praecipuum erat, quantum attinet ad rem dogmatice spectatam, videlicet Christum antitypum, sed difficultates non necessarias relinquunt, quando explicandum est, quomodo talis propositio serpentis aenei typus dirigendae mentis in Christum esse potuerit.

Quia igitur *Nes* est signum, quo populi multitudo ad usum militiae vel itineris ducitur aut congregatur, facile quoque intelligitur secundum analogiam translatarum significationum, quomodo, quidquid cum tali signo comparari potest, tropice dicatur *signum*, נֶס, *ein Panier*. Sic, quum Israelitae, modo ex Aegypto educti, antequam formatus esset populus, ut per statas divisiones proficisci posset, nedum dimicare, ab Amalekitis bello impetiti essent, sed hos, ducente Iosua, vicissent per preces Moysi, quamdiu elatas manus versus coelum eleuaret, gratiae publice actae sunt structo altari, cui nomen ponebatur יְהוָה נֶסִי *Iehoua est NES meum*, i. e. etsi in pugna defuerunt mihi signa, et ordine ad signa militantes, tamen *Iehoua mihi pro signo fuit*, (*der Herr war mein Panier*) *Exod. XVII. 15.* Similiter de Christo dicitur, quod *pro signo* ponendus sit omnibus gentibus, nempe ad quod omnes congregentur, omnesque ad eiusdem religionis vere Israeliticae communitatem copulentur et vniantur, *Ies. XI. 10.* Item dicitur, quando progressum regni Dei gentes undiquaque impedire susceperint, Spiritum Iehouae *signum* esse erecturum, nempe ad quod tamen confluant congregandi, *Ies. LIX. 19. 20:* *Et reuerbuntur ab occidente nomen Iehouae, et a solis oriente gloriam illius: quando instar fluminis inundantis (instar Euphratis) venerit hostis; Spiritus Iehouae signum erigit contra illum. Et aderit Sioni, qui eam vindicet.*

dicet, et quotquot de Iacobo a perfidia deflunt etc. conf. Rom. XI. 26. Similis locus est Ies. XLIX. 22. Per aliam dictionem figuratam Corah cum rebellibus, illum sectantibus, maxime cum 250 illis illegitime thurificantibus, quos ignis e sacra nube missus repente totos combussit, dicitur NES factus esse, Num. XXVI. 10. וַיִּהְיוּ לְנֶס *et facti vel statuti sunt in signum.* Nimirum quemadmodum hi homines ad seditionem contra Iehouam quasi signum sustulerant, sic factum est publico et inaudito Dei iudicio aduersus illos, vt istorum memoria nunc pro signo sit, quo ad sequendum Iehouam boni coeant, immo igeri terreantur.

Quod vt plenius intelligatur, amplius notandum est, verbo Nes, quatenus signum militare vel ductionis congregationisque populi notat, synonyma esse verba *Degel* et *Oth*, nec non *Iad*, quae pro Nes promiscue poni possunt, etsi, vt in plerisque omnium linguarum vocabulis fit, voces hae, vniuerse spectatae, πολύσημοι sint, et plures habeant significatus; inter quos qui textui in vnoquoque loco conueniat, e textu iudicandum est, et a perito facile iudicatur. Quo semel animaduerso, luce clariori cernitur, quid sibi velit impositio serpentis aenei super Nes, scilicet quod facta sit super signum consuetum, quo populus Israeliticus duci solebat. Nam tunc omnes locos in vtilitatem huius interpretationis conuertere possumus, vbi pro Nes occurrit *Degel* vel *Oth*, nonnumquam etiam *Iad*. Superuacuum quidem ducimus, peritis Ebraeae linguae demum confirmare, tres voces illas promiscue poni posse. Vnicum tamen exemplum addamus. Quod Num. XXVI. 10. de Coracho et eius factione dicebatur וַיִּהְיוּ לְנֶס, facti sunt *signum*, idem illud Num. XVII. 3. per *Oth* exprimitur וַיִּהְיוּ לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל *facti sunt in signum filiis Israel.* De synonymia inter יָד et נֶס reuolue Ies. XLIX. 22. inter יָד et רָגֶל Num. II. 17. Quemadmodum Exod. XVII. 15. Dei prouidentia, ipseque Deus propter illam, dicebatur נֶס *signum*, vel *vexillum*, ducens et iuuans Israelitas; sic Cant. II. 4. in prophetia allegorica, quae vberius diducit partem praedictionis Psalmi XLV. cuiusque implementum, quando incipiat, notatum est Apoc. XIX. 7. ab Ecclesia illa, quae, vt sponsa Regis, inter epulas nuptiales illic inducitur, cuius Regis coniux illa per omnem aeternitatem deinceps futura est, prouidentia Dei gratiosa vocatur רָגֶל *signum* vel *vexillum*, quo veluti duxerit et ducat Deus, וַיִּרְגְּלוּ עָלַי אֶהְבֶּה *et signum, seu vexillum, eius super me dilectio est*, hoc est, omnis eius prouidentia, quam mei causa gessit et gerit, omnis eius ductio, qua, veluti sublato signo, me ducit, mera dilectio est, et demonstrat, quantopere me diligat.

Nihil iam restat, nisi vt, qualis signorum in castris Israeliticis ratio fuerit, adsciscamus, et ex ipsis quidem libris Mosis, Num. II. ne quis, si scriptores antiquitatum Ebraearum, quantum Rabhinos et Iosephum sequuntur, allegaremus, certitudinem desideret. In populo diuidendo, et in castris collocandis, optimo ordine cuncta apud Israelitas disposita erant. Tabernaculum sacrum, tamquam Regis Iehouae palatium, in medio erat, cuius ad ministerium tres diuisiones tribus Leui proxime illi circumpositae erant. Vterius duodecim tribuum castra separata duodecim erant, ita vt terna essent versus quamlibet e quatuor mundi plagis. Eminent apud ternas tribus rursus aliqua ex tribus, vt, quando tres tribus pro vna populi diuisione sumuntur, quatuor essent castra principalia Israelitica, et quidem tribuum castra, quae vniuersa et singula castris sanctuarii cum suis ministris, Leuitis, contradistinguuntur, Num. I. 49-51. 53. Fuerunt autem *quatuor castris principalibus* quatuor *signa principalia* earum tribuum, quae in sua quaeque triade eminent, nempe signum *Iuda, Ruben, Ephraim, Dan*. Sed et *vnaquaeque tribus suum habebat signum*, quo tribus integra regebatur. Praeterea *minores etiam* in qualibet tribu *diuisiones peculiaribus suis signis* utebantur. Sic, liceat enim Romanorum vocabula tantisper accommodare, quasi per legiones et cohortes populus diuisus fuit, et signis dignoscebatur, quorsum quisque referendus sit. Subordinationes autem populi sic diuisi per gradus sic descendebant, vt praefecti constituti essent, qui *millenis*, qui *centenis*, qui *quingenis*, denique qui *denis* praeesent, Exod. XVIII. 25. Dubitamus igitur, an *tribus Leui pariter suo signo generali* pro tribu integra, et *specialibus* pro qualibet diuisione maiori vel minori, vsa sit?

Traditur, et per se credibile est, ante tabernaculum vniuscuiusque principis tribuum semper super alta pertica collocatum signum tribus illius conspicuum fuisse. Non dubito, signa minorum diuisionum etiam altitudine perticae a praeeminentibus tribuum signis distincta fuisse. *Inter signa tribuum integrarum dignitate prae omnibus excelluisse signum tribus Leui necesse est*. Nam castra Leui quasi aulam Regis Israelis, Iehouae, faciebant. Forfan eminuit etiam altitudine prae omnibus pertica illa, cui insigne tribus Leui impositum erat, quod tamen non curo, nec illo ad hoc opus habeo, quod explicare suscepi. *Quando statua erant castra, censendum erit signum tribus Leui erectum stetisse ante sanctuarium*. Sed et *quoties castra mouebantur, expresse diuinitus constitutum erat, vt omnia ordine peragerentur, et suum quisque signum, nempe suae tribui, et, vt ita dicam, suae legioni vel cohorti, attributum sequeretur,*

retur, Num. I. 52. II. 17. Mouebantur castra, quando nubes sacra mouebatur Num. IX. 15-23. quam vniuersus sequebatur populus, statim tamen ordine, vt comitatus partium sanctuarii, nempe tribus Leui, in medio agmine proficisceretur, praeceuntibus duobus castris principalibus, nempe sex tribubus, et reliquis sequentibus. Pergebatur in itinere, quamdiu nubes sacra non quiescebat, sed illa manente immota rursus castra sic disponebantur, vt, quemadmodum dicebam, in medio castrorum, media sub nube sacra, tabernaculum Domini constitueretur. Attamen vbi constituendi huius spatium quoque datum non fuit, scilicet propter continuandum iter, *nemo tamen dubitauerit, quoties fieri poterat, supellectilem sacram sub tentorium aliquod cito expansum illatum esse, nec citra necessitatem sub dio mansisse.*

Quapropter quia inter proficiscendum accidit dolor ille, cui pro remedio serpens aeneus constitutus est, concipiendum esse arbitror tentorium, sub quo supellex sacra, ad sanctuarium, quando constitueretur, pertinens, asseruabatur, coram illo autem altam perticam collocatam, super qua insigne tribus Leui conspiciebatur. Arca Domini, symbolum throni Iehouae, qui repraesentabatur per Cherubinos, impositos cistae, tamquam scabello, in qua instrumentum foederis, nimirum tabulae cum inscripto decalogo, depositum erat, vt fide Deus concipi deberet, tamquam Rex Israelis, sedens super Cherubinis in suo sanctuario, haec, inquam, arca Iehouae pro insigni esse non potuit. Non enim ista alte potuit eminere, quia, vt reliqua supellex sacra, super humeris gestabatur, integumentis suis inuoluta. Sed signum aliud, omnibus conspiciendum, esse debuit, alte itaque positum, quod omnes Leuitas et eorum familias regeret et contineret. Ex quo vltius consequitur, quoniam signum tribus Leui, vt insigne throni Iehouae inter populum suum versantis eosque ducentis, dignitate prae omnibus eminuit, omnes autem tribus iter suum ex indicio huius dirigebant, *hoc signum sacrum tribus Leui reuera ducem totius populi Deo sacrati fuisse, et pro tali haberi debuisse.*

Recogitatis igitur his rebus, quas haecenus exposuimus, et animo recte comprehensis, intelligitur, quam apte, quam decenter, in proposito serpente aeneo super signo, vt intuentibus saluti esset, vniuersa quadrent ad typum Christi exhibendum, quin etiam ad eum praecise exhibendum typum, quem allegari in colloquio Christi cum Nicodemo cum maxime attinebat. Nempe tam atrox delictum, cuiusmodi erat illud, quod per presteres tunc puniebatur, decore non poterat remitti sine emblemate de vera ratione, qua salus peccatorum a Iehoua impetraretur.

Con-

XVI

Consuetudo autem emblemata muneris mediatorii, cuius beneficio Legatus ille Iehouae, in quo Nomen et Facies eius erat, veniam peccatorum compararet impertiretque, iam commode locum non habebant. Si victimae mactari debuissent, retardassent profectio- nem, et noua de illis mandata tamen dari debuissent. Nam dies expia- tionis, quo caeteroquin omnium omnino peccatorum expiatio typica in solatium vere poenitentium perficiebatur, ad rem non pertinet, quo- niam certo anni tempore, nempe diei decimo mensis, quo annus ciuilis incipit, quemque sequior aetas Tisri nominauit, adstrictus est, Leuit. XXIII. 27-32. conf. Leuit. XVI. Num. XXIX. 7. Exod. XXX. 10, Ebr. IX. 7. Ex omnibus reliquis sacrificiis nullum est, quod tali delicto ex- piando conueniat. Ne suffitus quidem talis iam plagam decore sistere potuisset, qualem Moses fieri curauerat Num. XVI. 41 sq. Tunc enim stabat tabernaculum sacrum. Quam ob causam Aaron suffitum sacrum ab altari festinanter per castra circumferre iubebatur, in quo tale em- blema fuit deprecationis Christi, quale in alio suffitu solitarie facto non fuisset, quodque vim suam habebat a cohaerentia cum reliquis typis in eo- dem sanctuario. Nam emblemata haec simul sumpta totum Christi nego- tium pingunt, nec minus expiationem exhibent, efficiendam fuso san- guine Mediatoris, qui pro peccatis moritur, vice et loco delinquentium, quam repraesentant amnestiam delictorum per intercessionem Mediato- ris, atque dein sperandam diuinam benedictionem, praenotant. Iam ve- ro, in hoc deserto, ubi serpens aeneus factus est, non erectum fuit taber- naculum sacrum, sed vasa eius et partes seorsum per Leuitas portaban- tur. Suffitus ergo facer ne quidem rite fieri potuisset. *Sed imagines ea- rundem rerum spiritualium et coelestium variae potuerunt apte constitui, id- que quomodo in serpente aeneo vere euenerit, operae pretium est, por- ro considerare.*

Fiet hoc, quoniam nunc subsistere cogimur, illico in programme ad memoriam Syluersteinianam. Iam indicimus orationem festam, quam V. Cl. M. RVDOLPHVS IVLIVS WALTHER, qui est numero concionato- rum vespertinorum in aede Paulina Acad. habebit *de Paschate Israelitarum, typo Christi.* Ad quem beneuole audiendum vt hora loquere consueto conueniant, ILLVSTRISSIMOS COMITES, VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROCERES, FAVTORES OMNES, CIVES- QUE GENEROSISSIMOS NOBILISSIMOSQUE humanissime roga- mus. P. P. Lipsiae Festo Paschatis A. N. C. CIOCCCLXX.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMIA

Fe 3031

\$

ULB Halle

3

005 217 547

10

1018

A.C.

7

R E C T O R
VNIVERSITATIS LITERAR. LIPSIENS.
A D
S A C R A P A S C H A L I A

D. XV. APR. A. N.

SOLENNI O
IN AEDE ACADEM
AB HORA XII. C
I N V I

*De typo serpentis aenei,
super signo Duc
AD IO. III. 14.*

